

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 10 listopada 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Środowisko naturalne – Dyrektywa 92/43/EWG – Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory – Artykuł 6 ust. 3 – Ocena przedsięwzięcia mogącego oddziaływać na obszar chroniony – Obowiązek oceny – Dalsze prowadzenie gospodarstwa, w odniesieniu do którego wydano już pozwolenie na etapie projektu, na niezmienionych warunkach, w przypadku gdy pozwolenie wydano po przeprowadzeniu niepełnej oceny

W sprawie C-278/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Østre Landsret (sąd apelacyjny regionu wschodniego, Dania) postanowieniem z dnia 8 lutego 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 28 kwietnia 2021 r., w postępowaniu:

Dansk Akvakultur, działający jako przedstawiciel AquaPri A/S,

przeciwko

Miljø- og Fødevareklagenævnet,

przy udziale:

Landbrug & Fødevarer,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, M.L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl i J. Passer (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: C. Strömholm, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 marca 2022 r.,

* Język postępowania: duński.

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Dansk Akvakultur, działającego jako przedstawiciela AquaPri A/S – K. Trenskow i M. Vindfelt, advokater,
- w imieniu Miljø- og Fødevareklagenævnet – E. Gabris, R. Holdgaard i B. Moll Bown, advokater,
- w imieniu Komisji Europejskiej – C. Hermes i C. Vang, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznik generalnej na posiedzeniu w dniu 12 maja 2022 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 3 dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7; sprostowanie Dz.U. 2014, L 95, s. 70).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy stowarzyszeniem Dansk Akvakultur, działającym jako przedstawiciel AquaPri A/S, a Miljø- og Fødevareklagenævnet (izbą odwoławczą ds. środowiska i żywności, Dania) (zwaną dalej „izbą odwoławczą”) w przedmiocie decyzji odmawiającej wydania pozwolenia na dalsze prowadzenie działalności gospodarstwa rybackiego należącego do AquaPri.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motyw dziesiąty dyrektywy 92/43 stanowi:

„należy dokonać odpowiedniej oceny każdego planu lub programu mogącego mieć istotny wpływ na cele w zakresie ochrony terenu, który został wyznaczony lub też zostanie wyznaczony w przyszłości”.

- 4 Artykuł 6 ust. 1–3 tej dyrektywy stanowi:

„1. Dla specjalnych obszarów ochrony państwa członkowskie tworzą [Państwa członkowskie ustanawiają dla specjalnych obszarów ochrony] konieczne środki ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych terenów bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie środki ustawowe, administracyjne lub umowne, odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych [...] lub gatunków [...] żyjących na tych terenach.

2. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania w celu uniknięcia na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, jak również w celu uniknięcia niepokojenia gatunków, dla których zostały wyznaczone takie obszary, o ile to niepokojenie może mieć znaczenie w stosunku do celów niniejszej dyrektywy.

3. Każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane lub konieczne do zagospodarowania terenu, ale które może na nie w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla danego terenu z punktu widzenia założeń jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z tej oceny [...] właściwe władze krajowe wyrażają zgodę na ten plan lub przedsięwzięcie dopiero po upewnieniu się, że nie wpłynie on niekorzystnie na dany teren oraz, w stosownych przypadkach, po uzyskaniu opinii całego społeczeństwa”.

Prawo duńskie

Ustawa o ochronie środowiska

- 5 Paragraf 33 ust. 1 zdanie pierwsze Miljøbeskyttelsesloven (ustawy o ochronie środowiska) z dnia 22 grudnia 2006 r., w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym, stanowi:

„Przedsiębiorstwa, zakłady lub instalacje wymienione w wykazie, o którym mowa w § 35 (działalność wymagająca pozwolenia), nie mogą zostać utworzone ani nie mogą rozpocząć działalności przed wydaniem pozwolenia”.

- 6 Paragraf 35 tej ustawy stanowi:

„Minister środowiska sporządza wykaz szczególnie zanieczyszczających przedsiębiorstw, zakładów lub instalacji objętych obowiązkiem uzyskania pozwolenia, o którym mowa w § 33”.

Dekret w sprawie siedlisk

- 7 Habitatbekendtgørelsen (Bekendtgørelse nr. 188 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter) (dekret nr 188 w sprawie wyznaczania międzynarodowych obszarów ochrony przyrody i ochrony niektórych gatunków) z dnia 26 lutego 2016 r. w § 6 ust. 1 i 2, w którym dokonano transpozycji do duńskiego porządku prawnego art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43, przewiduje:

„1. Przed wydaniem decyzji na podstawie § 7 należy dokonać oceny, czy przedsięwzięcie, zarówno oddzielnie jak i w połączeniu z innymi planami i przedsięwzięciami, może w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000. [...]

2. Jeśli organ uzna, że przedsięwzięcie może w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, należy przeprowadzić szczegółową ocenę oddziaływania skutków przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 z punktu widzenia założeń ochrony danego obszaru. Jeśli ocena oddziaływania skutków wykaże, że przedsięwzięcie mogłoby w sposób niekorzystny wpływać na międzynarodowy obszar ochrony przyrody, nie udziela się pozwolenia, odstępstwa ani zezwolenia na jego realizację”.

- 8 Paragraf 7 ust. 7 wskazanego dekretu stanowi:

„Następujące przypadki opisane w ustawie o ochronie środowiska podlegają zastosowaniu § 6:

[...]

6) wydawanie pozwoleń dla zakładów itp. na podstawie § 33 ust. 1 [...] ustawy o ochronie środowiska [...]

[...].

Dekret w sprawie pozwoleń

- 9 Paragraf 70 ust. 2 Godkendelsesbekendtgørelsen (Bekendtgørelse nr. 1458 om godkendelse af listevirksomhed) (dekretu nr 1458 w sprawie zatwierdzania działalności wymagającej pozwolenia) z dnia 12 grudnia 2017 r. (zwanego dalej: „dekretem w sprawie pozwoleń”) stanowi:

„Istniejące zakłady, o których mowa w pkt I 203, I 205 [...] załącznika 2, które nie zostały zatwierdzone na podstawie § 33 ustawy o ochronie środowiska, mają obowiązek złożyć wnioski o pozwolenie zgodnie z przepisami niniejszego dekretu najpóźniej do dnia 15 marca 2014 r.”.

- 10 Załącznik 2 do tego dekretu zawiera między innymi pkt I 203 i I 205, które mają następujące brzmienie:

„I 203. Gospodarstwa rybackie, to jest instalacje do hodowli składające się z klatek, klatek sieciowych lub podobnych urządzeń umieszczonych w wodach morskich, w wypadku których cała instalacja znajduje się w odległości mniejszej niż jedna mila morska od brzegu i których eksploatacja wymaga stosowania paszy dla zwierząt.

[...]

I 205. Gospodarstwa rybackie, to jest instalacje do hodowli składające się z klatek, klatek sieciowych lub podobnych urządzeń umieszczonych w wodach morskich, które są zlokalizowane w całości lub w części w odległości większej niż jedna mila morska od brzegu i których eksploatacja wymaga stosowania paszy dla zwierząt”.

Okoliczności leżące u podstaw powstania sporu i pytania prejudycjalne

- 11 AquaPri jest właścicielem gospodarstwa rybackiego położonego w zatoce Småland, w pobliżu obszaru Natura 2000, na którym występują różne typy lądowych i wodnych siedlisk przyrodniczych oraz kilka gatunków dzikiego ptactwa. W gospodarstwie tym prowadzona jest hodowla pstrąga zwanego „tęczowym”, która jest źródłem emisji i uwalniania do środowiska azotu, fosforu, miedzi i antybiotyków.
- 12 Przedsięwzięcie polegające na zainstalowaniu wspomnianego gospodarstwa w jego aktualnej lokalizacji było przedmiotem pozwolenia udzielonego w dniu 15 lutego 1999 r.
- 13 W 2006 r. AquaPri złożyło wniosek o zezwolenie na zwiększenie ilości azotu, jaka może zostać wyemitowana przez jej gospodarstwo, o 0,87 tony, a mianowicie z 15,6 tony do 16,47 tony.
- 14 Właściwy organ ocenił kwestię, czy takie zwiększenie może w istotny sposób oddziaływać na znajdujący się w pobliżu tego gospodarstwa obszar Natura 2000, na podstawie obowiązujących wówczas duńskich przepisów dotyczących oceny skutków środowiskowych wywieranych przez przedsięwzięcia publiczne i prywatne. W wyniku przeprowadzonej oceny organ ten uznał, że na danym obszarze nie występują siedliska przyrodnicze lub gatunki dzikiego ptactwa wrażliwe na

azot, na które przedsięwzięcie AquaPri mogłoby w istotny sposób oddziaływać. Zezwolił on zatem tej spółce na realizację tego przedsięwzięcia decyzją, która została wydana w dniu 27 października 2006 r.

- 15 Decyzja ta została zaskarżona przed właściwym organem odwoławczym, który stwierdził, że jest ona wadliwa, ponieważ w ramach oceny przedsięwzięcia AquaPri właściwy organ nie uwzględnił istnienia równoległych przedsięwzięć polegających na zwiększeniu ilości azotu, które mogą być emitowane przez trzy sąsiadujące gospodarstwa rybackie. Organ odwoławczy uznał jednak, że wada ta nie uzasadnia stwierdzenia nieważności wspomnianej decyzji.
- 16 Ponieważ na mocy tej samej decyzji nałożono ponadto na AquaPri obowiązek złożenia, najpóźniej do dnia 15 marca 2014 r., wniosku o wydanie pozwolenia na podstawie art. 33 i 35 ustawy o ochronie środowiska, przewidzianego w § 70 ust. 2 dekretu w sprawie pozwoleń, spółka ta złożyła stosowny wniosek.
- 17 Decyzją z dnia 16 grudnia 2014 r. właściwy organ udzielił pozwolenia, o które wnioskowało AquaPri, stwierdziwszy, po pierwsze, że ilość azotu emitowana przez należące do tej spółki gospodarstwo pozostała niezmienną w stosunku do ilości zatwierdzonej decyzją z dnia 27 października 2006 r., a po drugie, że z oceny przeprowadzonej po wydaniu tej decyzji wynikało, iż gospodarstwo to, jak również trzy sąsiadujące z nim gospodarstwa, rozpatrywane łącznie, nie mogą w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, w pobliżu którego się znajdują.
- 18 Decyzja z dnia 16 grudnia 2014 r. została zaskarżona przed izbą odwoławczą, która stwierdziła jej nieważność decyzją z dnia 13 marca 2018 r.
- 19 W tej ostatniej decyzji izba odwoławcza uznała przede wszystkim, że pozwolenie udzielone spółce AquaPri decyzją z dnia 27 października 2006 r. nie zostało poprzedzone oceną zgodną z wymogami art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43 ze względu na to, że ocena ta dotyczyła indywidualnego oddziaływania badanego przedsięwzięcia, ale nie kwestii, czy przedsięwzięcie to, rozpatrywane łącznie z trzema sąsiednimi gospodarstwami, mogło w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, w pobliżu którego znajdują się wszystkie te gospodarstwa.
- 20 Następnie izba odwoławcza stwierdziła, że krajowy plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza mający zastosowanie do wód znajdujących się na rozpatrywanym obszarze został przyjęty na lata 2015–2021 na podstawie oceny przeprowadzonej zgodnie z art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43 i że z planu tego wynika w szczególności, iż emisja łącznej ilości 43 ton azotu została dopuszczona „w celu zapewnienia, aby istniejące gospodarstwa rybackie [...] mogły korzystać z obecnego zezwolenia na emisję”. Izba ta uznała jednak zasadniczo, że ustalenia te nie mają wpływu na ciążący na właściwym organie na mocy art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43 obowiązek przeprowadzenia szczegółowej oceny w odniesieniu do gospodarstwa należącego do AquaPri w celu ustalenia, czy przedsięwzięcie to może w istotny sposób oddziaływać na obszar Natura 2000, w pobliżu którego się znajduje.
- 21 Wreszcie, izba odwoławcza uznała, że ilość azotu emitowana przez to gospodarstwo w połączeniu z ilością azotu emitowaną przez trzy sąsiadujące z nim gospodarstwa może w istotny sposób oddziaływać na przedmiotowy obszar.
- 22 AquaPri wniosło skargę na tę decyzję do właściwego sądu, który z kolei przekazał sprawę sądowi odsyłającemu z uwagi na poruszone w tej sprawie kwestie.

- 23 W postanowieniu odsyłającym Østre Landsret (sąd apelacyjny regionu wschodniego, Dania) stwierdził w pierwszej kolejności, że decyzja będąca przedmiotem postępowania głównego została wydana na podstawie przepisów zapewniających transpozycję art. 6 dyrektywy 92/43 do prawa duńskiego, a następnie wskazał, że nawet jeśli w artykule tym nie sprecyzowano znaczenia pojęcia „przedsięwzięcia”, do którego się on odnosi, to z orzecznictwa Trybunału, a w szczególności z wyroków z dnia 7 września 2004 r., Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, EU:C:2004:482, pkt 24–26), i z dnia 7 listopada 2018 r., Coöperatie Mobilisation for the Environment i in. (C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, pkt 66, 82, 83), wynika, że pojęcie to ma zakres szerszy niż pojęcie „przedsięwzięcia”, którym posłużono się w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz.U. 2012, L 26, s. 1), jak też w poprzedzającej ją dyrektywie Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz.U. 1985, L 175, s. 40).
- 24 W drugiej kolejności sąd odsyłający wyjaśnił w istocie, że orzecznictwo Trybunału dotyczące pojęcia „przedsięwzięcia” w rozumieniu art. 6 dyrektywy 92/43 nie dostarcza mu elementów wykładni, które są niezbędne do tego, aby mógł on ustalić, czy w niniejszej sprawie ma on do czynienia z takim przedsięwzięciem.
- 25 W tym względzie sąd ten stwierdził, po pierwsze, że wniosek o udzielenie pozwolenia leżący u podstaw sporu w postępowaniu głównym miał na celu jedynie umożliwienie AquaPri prowadzenia działalności w ramach gospodarstwa rybackiego istniejącego od około piętnastu lat, w warunkach niezmienionych w stosunku do warunków, z uwzględnieniem których udzielono mu wcześniejszego pozwolenia. Po drugie, to wcześniejsze pozwolenie zostało wydane po przeprowadzeniu oceny dotyczącej wyłącznie ewentualnego oddziaływania na środowisko naturalne przedsięwzięcia polegającego na zwiększeniu ilości azotu emitowanej przez to gospodarstwo, która to ocena nie uwzględniała zatem współistnienia równoległych i analogicznych przedsięwzięć. Po trzecie, łączny wpływ na środowisko tych poszczególnych gospodarstw został jednak wzięty pod uwagę w ramach oceny przeprowadzonej później na podstawie art. 6 dyrektywy 92/43 w celu zatwierdzenia krajowego planu gospodarowania wodami, o którym wspomniano w pkt 20 niniejszego wyroku.
- 26 Biorąc pod uwagę wszystkie te okoliczności, sąd odsyłający zastanawia się, czy przed wydaniem decyzji w przedmiocie wniosku o wydanie pozwolenia leżącego u podstaw sporu w postępowaniu głównym należało przeprowadzić nową ocenę na podstawie art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43, a jeśli tak, to na jakich zasadach.
- 27 W tych okolicznościach Østre Landsret (sąd apelacyjny regionu wschodniego) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 6 ust. 3 [zdanie pierwsze] dyrektywy [92/43] należy interpretować w ten sposób, że znajduje on zastosowanie do sytuacji takiej jak ta analizowana w niniejszej sprawie, w której wniesiono o pozwolenie na dalsze prowadzenie istniejącego gospodarstwa rybackiego, podczas gdy działalność gospodarstwa rybackiego oraz uwalnianie azotu i innych substancji biogenych pozostają niezmienione w stosunku do działalności i uwolnień dozwolonych w 2006 r., lecz nie dokonano oceny całokształtu i skumulowanych skutków działalności

wszystkich gospodarstw rybackich w okolicy w ramach poprzedniego pozwolenia na prowadzenie gospodarstwa rybackiego, ponieważ właściwe organy poddały ocenie jedynie wszystkie dodatkowe uwolnienia azotu itd. z danego gospodarstwa rybackiego?

- 2) Czy dla udzielenia odpowiedzi na pytanie pierwsze istotna jest okoliczność, że krajowy plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza na lata 2015–2021 uwzględnia obecność gospodarstw rybackich na tym obszarze, ponieważ przewiduje określoną ilość azotu w celu zapewnienia, by istniejące na tym obszarze gospodarstwa rybackie mogły korzystać z posiadanych obecnie zezwoleń na odprowadzanie uwolnień i by rzeczywiste uwolnienia z gospodarstw rybackich mieściły się w ustalonych limitach?
- 3) Jeżeli w sytuacji takiej jak ta analizowana w niniejszej sprawie należy przeprowadzić ocenę na podstawie art. 6 ust. 3 [zdanie pierwsze] dyrektywy [92/43], to czy właściwy organ jest zobowiązany do uwzględnienia w ramach tej oceny ograniczeń w zakresie emisji azotu określonych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza na lata 2015–2021 oraz wszelkich innych istotnych informacji i ocen, które mogą wynikać z planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza lub planu Natura 2000 dla tego obszaru?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 28 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że dalsze prowadzenie, na niezmienionych warunkach, działalności gospodarstwa, które uzyskało już pozwolenie na etapie planowania przedsięwzięcia, powinno podlegać przewidzianemu w tym przepisie obowiązkowi oceny, w przypadku gdy, po pierwsze, ocena poprzedzająca udzielenie tego pozwolenia dotyczyła wyłącznie oddziaływania tego przedsięwzięcia rozpatrywanego indywidualnie, z pominięciem jego związku z innymi przedsięwzięciami, a po drugie, rzeczony pozwolenie uzależnia dalsze prowadzenie tej działalności od uzyskania nowego pozwolenia przewidzianego w prawie krajowym.
- 29 W tym względzie należy stwierdzić w pierwszej kolejności, że art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 stanowi, iż każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane z zagospodarowaniem obszaru Natura 2000 lub konieczne do tego, ale które może w istotny sposób oddziaływać na ten obszar, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlega odpowiedniej ocenie jego skutków dla rzeczonoego obszaru z punktu widzenia założeń jego ochrony.
- 30 Jak wynika z samego brzmienia tego przepisu, przewidziany w nim obowiązek oceny nie ma zastosowania wyłącznie w przypadku, gdy plan czy przedsięwzięcie, rozpatrywane indywidualnie, mogą w istotny sposób oddziaływać na teren, z którego zagospodarowaniem ów plan lub owo przedsięwzięcie nie są bezpośrednio związane lub do którego zagospodarowania nie są one konieczne. Przepis ten znajduje bowiem zastosowanie również w przypadku, gdy połączenie tego planu lub przedsięwzięcia z innymi planami lub przedsięwzięciami może w istotny sposób oddziaływać na dany teren.
- 31 Zarówno w jednym, jak i w drugim przypadku dany plan lub przedsięwzięcie musi zatem podlegać ocenie jego oddziaływania na dany teren z punktu widzenia założeń jego ochrony.

- 32 Ocena ta powinna być „odpowiednia”, co oznacza, że właściwy organ krajowy powinien wziąć pod uwagę wszystkie skutki, jakie dany plan lub przedsięwzięcie, rozpatrywane indywidualnie lub w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, może mieć dla danego terenu, a zatem organ ten powinien zidentyfikować i ocenić wszystkie aspekty danego planu lub przedsięwzięcia, które mogłyby wpłynąć na cele w zakresie ochrony tego terenu (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 stycznia 2016 r., *Grüne Liga Sachsen i in.*, C-399/14, EU:C:2016:10, pkt 49; z dnia 7 listopada 2018 r., *Holohan i in.*, C-461/17, EU:C:2018:883, pkt 33, 43, 45).
- 33 Jednakże, jak wynika również z brzmienia art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, przewidziany w tym przepisie obowiązek oceny ma zastosowanie wyłącznie w przypadku istnienia planu lub przedsięwzięcia.
- 34 Jak wynika z orzecznictwa Trybunału dotyczącego pojęcia „przedsięwzięcia” w rozumieniu tego przepisu, pojęcie to ma zakres szerszy niż pojęcie zawarte w dyrektywach 85/337 i 2011/92, które odsyłają do istnienia robót lub interwencji zmieniających stan fizyczny danego miejsca. Pojęcie to obejmuje bowiem również inne rodzaje działalności, które wprawdzie nie są związane z zagospodarowaniem terenu chronionego lub konieczne do jego zagospodarowania, ale mogą na ten teren w istotny sposób oddziaływać (zob. podobnie wyrok z dnia 7 listopada 2018 r., *Coöperatie Mobilisation for the Environment i in.*, C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, pkt 61–68 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Jednakże w sytuacji, gdy działalność, która może w istotny sposób oddziaływać na teren chroniony, została już dopuszczona na etapie planowania przedsięwzięcia, dalsze prowadzenie tej działalności można uznać za nowe lub odrębne przedsięwzięcie, które należy poddać nowej ocenie na podstawie art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, tylko w przypadku, gdy działalność objęta pozwoleniem i działalność, która ma być prowadzona w dalszym ciągu, nie jest to działalność ciągła i identyczna, gdy weźmie się pod uwagę w szczególności jej charakter oraz miejsce i warunki jej wykonywania (zob. podobnie wyroki: z dnia 7 listopada 2018 r., *Coöperatie Mobilisation for the Environment i in.*, C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, pkt 83; z dnia 29 lipca 2019 r., *Inter-Environnement Wallonie i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, pkt 129–131).
- 36 W przypadku ciągłości i identyczności takiej działalności należy bowiem uznać, że jej dalsze prowadzenie wchodzi w zakres jednego przedsięwzięcia, na którego realizację wydano już pozwolenie i które nie podlega nowej ocenie na podstawie art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 (zob. podobnie wyroki: z dnia 7 listopada 2018 r., *Coöperatie Mobilisation for the Environment i in.*, C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, pkt 78, 79; z dnia 29 lipca 2019 r., *Inter-Environnement Wallonie i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, pkt 128; z dnia 9 września 2020 r., *Friends of the Irish Environment*, C-254/19, EU:C:2020:680, pkt 35).
- 37 W niniejszej sprawie z jasnego i precyzyjnego brzmienia analizowanego pytania wynika, że sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wyjaśnienie, czy art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 ma zastosowanie w sporze dotyczącym dalszego prowadzenia działalności gospodarstwa, w odniesieniu do którego wydano już pozwolenie na etapie planowania przedsięwzięcia, w warunkach niezmienionych w stosunku do warunków, z uwzględnieniem których pozwolenie to zostało udzielone. Nie wydaje się zatem, aby z tego punktu widzenia istniało nowe lub odrębne przedsięwzięcie, które powinno zostać poddane nowej ocenie na podstawie tego przepisu, z zastrzeżeniem weryfikacji tego wniosku, której dokonanie należy wyłącznie do sądu odsyłającego.

- 38 W drugiej kolejności należy jednak zauważyć, że skoro państwa członkowskie są zobowiązane do przestrzegania art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43, a w szczególności obowiązku oceny przewidzianego w zdaniu pierwszym tego przepisu, to nie można przyjąć, że z naruszenia tego obowiązku nie można wywieść żadnych skutków prawnych, w przypadku gdy takie naruszenie zostanie stwierdzone w ostatecznej decyzji wydanej przez właściwy organ lub sąd krajowy.
- 39 Przeciwnie, jak stwierdził Trybunał w odniesieniu do podobnego obowiązku oceny ustanowionego w dyrektywie 85/337, nawet w przypadku gdy pozwolenie na przedsięwzięcie, które zostało wydane z naruszeniem tego obowiązku, ma charakter ostateczny, nie można jednak uznać, że przedsięwzięcie to zostało zatwierdzone w sposób zgodny z prawem w świetle wspomnianego obowiązku, w związku z czym dane państwo członkowskie jest zobowiązane, zgodnie z zasadą lojalnej współpracy przewidzianą w art. 4 ust. 3 TUE, do usunięcia niezgodnych z prawem skutków popełnionego naruszenia, poprzez przyjęcie, w ramach posiadanych przez to państwo kompetencji, wszelkich koniecznych do tego środków [zob. podobnie wyrok z dnia 12 listopada 2019 r., Komisja/Irlandia (Park wiatrowy w Derrybrien), C-261/18, EU:C:2019:955, pkt 71, 75, 80, 90 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 40 W szczególności, jak zauważyła w istocie rzecznik generalna w pkt 29 i 30 opinii, w przypadku gdy pozwolenie na przedsięwzięcie zostało wydane po przeprowadzeniu oceny niezgodnej z wymogami art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, właściwy organ krajowy powinien na podstawie art. 6 ust. 2 tej dyrektywy przeprowadzić następczą ocenę oddziaływania realizacji tego przedsięwzięcia na dany teren, jeżeli ocena ta stanowi jedyne odpowiednie działanie w celu uniknięcia sytuacji, w której owa realizacja spowoduje pogorszenie stanu siedlisk lub niepokojenie gatunków mogące mieć istotne skutki w świetle celów tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 14 stycznia 2016 r., Grüne Liga Sachsen i in., C-399/14, EU:C:2016:10, pkt 46).
- 41 Jednakże taka następcza ocena, oparta na art. 6 ust. 2 dyrektywy 92/43, nie jest jedynym odpowiednim działaniem, które może musieć podjąć właściwy organ krajowy w sytuacji takiej jak ta analizowana w postępowaniu głównym.
- 42 Jak wynika z orzecznictwa Trybunału, prawo Unii nie stoi bowiem na przeszkodzie temu, by w celu przeprowadzenia nowej oceny zgodnej z mającymi zastosowanie wymogami organ ten cofnął lub zawiesił już udzielone pozwolenie, pod warunkiem że działania te zostaną podjęte w rozsądnym terminie oraz z uwzględnieniem stopnia, w jakim zainteresowany mógł ewentualnie mieć przekonanie o legalności tego pozwolenia czy też o tym, że ów organ, w pewnych wyjątkowych przypadkach przewidzianych przez obowiązujące przepisy prawa krajowego, podejmie działania naprawcze, które nie tylko muszą być zgodne z tymi wymogami, ale także powinny zostać wdrożone w warunkach wykluczających jakiekolwiek ryzyko obejścia lub niezastosowania przepisów prawa Unii [zob. podobnie wyrok z dnia 12 listopada 2019 r., Komisja/Irlandia (Park wiatrowy w Derrybrien), C-261/18, EU:C:2019:955, pkt 75–77, 92 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 43 Ponadto w przypadku gdy państwo członkowskie przewidziało – albo w akcie o charakterze generalnym, albo w akcie o charakterze indywidualnym – że prowadzenie działalności, na którą wydano już pozwolenie, powinno być przedmiotem nowego pozwolenia, właściwy organ krajowy jest zobowiązany uzależnić je od przeprowadzenia nowej oceny zgodnej z wymogami art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, jeżeli okaże się, że działalność ta nie była jeszcze przedmiotem takiej zgodnej z tymi wymogami oceny, w którym to przypadku organ ten powinien wyciągnąć wszelkie konsekwencje faktyczne i prawne, jakie pociąga za sobą ta nowa ocena w kontekście decyzji, którą ma on wydać w przedmiocie ewentualnego nowego pozwolenia.

- 44 Tymczasem w niniejszej sprawie z brzmienia analizowanego pytania oraz z wyjaśnień sądu odsyłającego streszczonych w pkt 16 niniejszego wyroku wynika, że pozwolenie wydane w dniu 27 października 2006 r. przewidywało, że dalsze prowadzenie działalności gospodarstwa, o którym mowa w postępowaniu głównym, powinno stać się przedmiotem nowego wniosku o wydanie pozwolenia, przewidzianego w art. 70 ust. 2 dekretu w sprawie pozwoleń, najpóźniej do dnia 15 marca 2014 r.
- 45 Z rozważań sądu odsyłającego streszczonych w pkt 15 i 19 niniejszego wyroku wynika również, że ocena przeprowadzona w 2006 r. przez właściwy organ przed wydaniem pozwolenia, o którym mowa w poprzednim punkcie, nie była zgodna z wymogami art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, ponieważ dotyczyła ona wyłącznie indywidualnego oddziaływania badanego przedsięwzięcia, a nie oddziaływania tego przedsięwzięcia rozpatrywanego w powiązaniu z innymi przedsięwzięciami.
- 46 W tym względzie należy uściślić, że niezależnie od środka, jakim posłużono się w celu usunięcia niezgodnych z prawem skutków naruszenia obowiązku oceny takiego jak ten przewidziany w art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, państwo członkowskie odpowiedzialne za to naruszenie może zostać zobowiązane, jeżeli taki środek prowadzi do zakwestionowania lub zmiany pozwolenia udzielonego w następstwie tego naruszenia, do naprawienia wszelkich szkód, jakie jego zachowanie wyrządziło podmiotowi gospodarczemu, który skorzystał z tego pozwolenia, przy czym AquaPri utrzymuje, że w tym wypadku poniosło takie szkody, co powinno zostać zweryfikowane przez właściwy sąd krajowy.
- 47 W świetle wszystkich powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze powinna brzmieć: art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że dalsze prowadzenie, na niezmienionych warunkach, działalności gospodarstwa, które uzyskało już pozwolenie na etapie planowania przedsięwzięcia, nie powinno co do zasady podlegać przewidzianemu w tym przepisie obowiązkowi oceny. Jednakże w przypadku gdy, po pierwsze, ocena poprzedzająca udzielenie tego pozwolenia dotyczyła wyłącznie oddziaływania tego przedsięwzięcia rozpatrywanego indywidualnie, z pominięciem jego związku z innymi przedsięwzięciami, a po drugie, rzeczony pozwolenie uzależnia dalsze prowadzenie tej działalności od uzyskania nowego pozwolenia przewidzianego w prawie krajowym, wydanie tego nowego pozwolenia powinno zostać poprzedzone nową oceną, zgodną z wymogami przewidzianymi we wskazanym przepisie.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

- 48 Poprzez pytania drugie i trzecie, które należy przeanalizować łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że w celu ustalenia, czy konieczne jest poddanie dalszego prowadzenia działalności gospodarstwa, dla którego pozwolenie wydano już na etapie planowania przedsięwzięcia i po przeprowadzeniu oceny niezgodnej z określonymi w tym przepisie wymogami, nowej, zgodnej z tymi wymogami ocenie, a w wypadku stwierdzenia, że tak jest, w celu dokonania tej nowej oceny należy uwzględnić oceny dokonane w międzyczasie, takie jak te, które poprzedzały przyjęcie krajowego planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza oraz planu Natura 2000 odnoszącego się w szczególności do obszaru, na którym znajduje się teren, na który działalność ta może wywierać wpływ.

- 49 W tym względzie należy na wstępie przypomnieć, że jak wynika z pkt 29 i 32 niniejszego wyroku, każdy plan lub przedsięwzięcie, które nie jest bezpośrednio związane z zagospodarowaniem terenu lub konieczne do jego zagospodarowania, ale które może na ten teren w istotny sposób oddziaływać, powinno podlegać odpowiedniej ocenie jego oddziaływania na ten teren, który to wymóg wiąże się z koniecznością zidentyfikowania, oceny i uwzględnienia wszystkich skutków tego planu lub przedsięwzięcia dla owego terenu.
- 50 Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału, taki plan lub przedsięwzięcie należy poddać takiej ocenie, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo lub ryzyko, że ów plan lub przedsięwzięcie będzie oddziaływać na dany teren w istotny sposób, który to warunek, biorąc pod uwagę zasadę ostrożności, należy uznać za spełniony, jeżeli istnienia prawdopodobieństwa lub ryzyka znaczących niekorzystnych skutków dla tego terenu nie można wykluczyć w świetle najlepszej wiedzy naukowej w tej dziedzinie, biorąc pod uwagę w szczególności charakterystykę i specyficzne uwarunkowania środowiskowe rzeźzonego terenu [zob. podobnie wyroki: z dnia 7 września 2004 r., Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, pkt 43–45, 49; z dnia 17 kwietnia 2018 r., Komisja/Polska (Puszcza Białowieska), C-441/17, EU:C:2018:255, pkt 111–113; z dnia 9 września 2020 r., Friends of the Irish Environment, C-254/19, EU:C:2020:680, pkt 50, 51].
- 51 Ponadto w przypadku gdy dany plan lub przedsięwzięcie należy poddać takiej ocenie, ocena ta może zostać uznana za odpowiednią tylko wtedy, gdy zawarte w niej ustalenia, rozstrzygnięcia i wnioski z jednej strony mają charakter kompletny, precyzyjny i ostateczny, a z drugiej strony pozwalają rozwiązać wszelkie racjonalne wątpliwości naukowe co do skutków tego planu lub przedsięwzięcia dla danego terenu [zob. podobnie wyroki: z dnia 17 kwietnia 2018 r., Komisja/Polska (Puszcza Białowieska), C-441/17, EU:C:2018:255, pkt 114; z dnia 9 września 2020 r., Friends of the Irish Environment, C-254/19, EU:C:2020:680, pkt 53].
- 52 Wreszcie, w celu ustalenia, czy konieczne jest poddanie planu lub przedsięwzięcia ocenie na podstawie art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, a w wypadku stwierdzenia, że tak jest, to w celu przeprowadzenia takiej oceny należy wziąć pod uwagę oceny, które mogły zostać przeprowadzone wcześniej, jeśli są one istotne oraz jeśli także zawarte w nich ustalenia, diagnozy i wnioski są kompletne, precyzyjne i ostateczne. Jednakże uwzględnienie tych wcześniejszych ocen pozwala wykluczyć istnienie prawdopodobieństwa lub ryzyka znaczących niekorzystnych skutków danego planu lub przedsięwzięcia dla danego terenu tylko pod warunkiem, że po pierwsze, dane naukowe i środowiskowe nie uległy zmianie od czasu ich przeprowadzenia, a po drugie, nie istnieją inne plany lub przedsięwzięcia, które należało uwzględnić, ale których nie uwzględniono w całości lub w części lub które uwzględniono w nieprawidłowy sposób (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2020 r., Friends of the Irish Environment, C-254/19, EU:C:2020:680, pkt 54–56 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 53 To w dniu wydania decyzji w przedmiocie ewentualnego pozwolenia na realizację danego planu lub przedsięwzięcia, w świetle przeprowadzonej oceny, nie mogą bowiem istnieć żadne racjonalne wątpliwości naukowe co do braku prawdopodobieństwa lub ryzyka znaczących niekorzystnych skutków tego planu lub przedsięwzięcia dla danego terenu [zob. podobnie wyrok z dnia 17 kwietnia 2018 r., Komisja/Polska (Puszcza Białowieska), C-441/17, EU:C:2018:255, pkt 120].

- 54 Zasady te można zastosować odpowiednio do sytuacji opisanej w pkt 43 niniejszego wyroku, w której państwo członkowskie przewidziało, czy to w akcie o charakterze generalnym, czy też w akcie o charakterze indywidualnym, że dalsze prowadzenie działalności, na którą pozwolenie wydano już na etapie planowania przedsięwzięcia, powinno być przedmiotem nowego pozwolenia.
- 55 W konsekwencji do właściwego organu krajowego należy uwzględnienie – zarówno w celu ustalenia, czy to nowe zezwolenie powinno być poprzedzone nową oceną na podstawie art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43, jak i, w wypadku stwierdzenia, że tak jest, w celu dokonania tej nowej oceny – przeprowadzonych wcześniej ocen, jeśli są one istotne oraz jeśli zawarte w nich ustalenia, rozstrzygnięcia i wnioski mają charakter kompletny, precyzyjny i ostateczny.
- 56 Jednakże istnienie takich wcześniejszych ocen w żadnym wypadku nie zwalnia właściwego organu krajowego z obowiązku uwzględnienia – w celu wydania decyzji w przedmiocie ewentualnego pozwolenia, które ma zostać udzielone, jak i w ramach oceny poprzedzającej tę decyzję – wszystkich okoliczności istniejących w dniu, w którym wydano tę decyzję i przeprowadzono tę ocenę, a w szczególności wszystkich skutków, jakie realizacja przedsięwzięcia, do którego owa decyzja i ocena się odnoszą, oraz będąca efektem realizacji tego przedsięwzięcia działalność mogły wywierać na danym terenie od momentu wydania pierwszego pozwolenia na to przedsięwzięcie, w taki sam sposób, jak gdyby organ ten przeprowadzał następcze badanie tego przedsięwzięcia na podstawie art. 6 ust. 2 dyrektywy 92/43 (zob. podobnie wyrok z dnia 14 stycznia 2016 r., Grüne Liga Sachsen i in., C-399/14, EU:C:2016:10, pkt 61, 62).
- 57 W niniejszej sprawie wyłącznie do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy wcześniejsze oceny, do których odnosi się on w analizowanych pytaniach, spełniają wymogi, o których mowa w pkt 55 niniejszego wyroku, a w wypadku stwierdzenia, że tak jest, to jakie konsekwencje faktyczne i prawne powinien lub powinien być z nich wyciągnąć właściwy organ krajowy w celu wydania pozwolenia na dalsze prowadzenie działalności, o której mowa w postępowaniu głównym, oraz w celu dokonania w razie potrzeby jej uprzedniej oceny.
- 58 W świetle wszystkich powyższych rozważań odpowiedzi na pytania drugie i trzecie powinna brzmieć: art. 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że w celu ustalenia, czy konieczne jest poddanie dalszego prowadzenia działalności gospodarstwa, dla którego pozwolenie wydano już na etapie planowania przedsięwzięcia i po przeprowadzeniu oceny niezgodnej z określonymi w tym przepisie wymogami, nowej, zgodnej z tymi wymogami ocenie, a w wypadku stwierdzenia, że tak jest, w celu dokonania tej nowej oceny, należy uwzględnić oceny dokonane w międzyczasie, takie jak te, które poprzedzały przyjęcie krajowego planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza oraz planu Natura 2000 odnoszącego się w szczególności do obszaru, na którym znajduje się teren, na który działalność ta może wywierać wpływ, jeśli te wcześniejsze oceny mają istotne znaczenie i jeśli zawarte w nich ustalenia, rozstrzygnięcia i wnioski są kompletne, precyzyjne i definitywne.

W przedmiocie kosztów

- 59 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

1) Artykuł 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory

należy interpretować w ten sposób, że:

- dalsze prowadzenie, na niezmienionych warunkach, działalności gospodarstwa, które uzyskało już pozwolenie na etapie planowania przedsięwzięcia, nie powinno co do zasady podlegać przewidzianemu w tym przepisie obowiązkowi oceny. Jednakże w przypadku gdy, po pierwsze, ocena poprzedzająca udzielenie tego pozwolenia dotyczyła wyłącznie oddziaływania tego przedsięwzięcia rozpatrywanego indywidualnie, z pominięciem jego związku z innymi przedsięwzięciami, a po drugie, rzucone pozwolenie uzależnia dalsze prowadzenie tej działalności od uzyskania nowego pozwolenia przewidzianego w prawie krajowym, wydanie tego nowego pozwolenia powinno zostać poprzedzone nową oceną, zgodną z wymogami przewidzianymi we wskazanym przepisie.

2) Artykuł 6 ust. 3 zdanie pierwsze dyrektywy 92/43

należy interpretować w ten sposób, że:

- w celu ustalenia, czy konieczne jest poddanie dalszego prowadzenia działalności gospodarstwa, dla którego pozwolenie wydano już na etapie planowania przedsięwzięcia i po przeprowadzeniu oceny niezgodnej z określonymi w tym przepisie wymogami, nowej, zgodnej z tymi wymogami ocenie, a w wypadku stwierdzenia, że tak jest, w celu dokonania tej nowej oceny, należy uwzględnić oceny dokonane w międzyczasie, takie jak te, które poprzedzały przyjęcie krajowego planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza oraz planu Natura 2000 odnoszącego się w szczególności do obszaru, na którym znajduje się teren, na który działalność ta może wywierać wpływ, jeśli te wcześniejsze oceny mają istotne znaczenie i jeśli zawarte w nich ustalenia, rozstrzygnięcia i wnioski są kompletne, precyzyjne i definitywne.

Podpisy